

Moeilijk plaatsbare groepen op de West-Vlaamse arbeidsmarkt: knelpunten in de aansluiting tussen vraag en aanbod

WES (2001), De aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in West-Vlaanderen en de integratie van moeilijk plaatsbare groepen.

Hoewel de provincie West-Vlaanderen de afgelopen jaren werd geconfronteerd met zeer gunstige arbeidsmarktprestaties en zelfs een grote arbeidsmarktkrapte heeft gekend, valt een grote groep werkzoekenden nog steeds uit de boot. Op vraag van het West-Vlaams Onderzoekplatform en met de financiering van het Provinciebestuur West-Vlaanderen ging de afdeling sociaal onderzoek van WES op zoek naar de redenen voor het bestaan van deze 'moeilijk plaatsbare groepen' op de arbeidsmarkt zoals laaggeschoolden, langdurig werklozen, oudere werklozen, bestaansminimumtrekkers, allochtonen, mensen met een handicap, herintredende vrouwen, leerlingen uit het deeltijds beroepssecundair onderwijs, ...

Onderzoeksaanpak

Het onderzoek verliep in een aantal stappen. In eerste instantie werd een schets gemaakt van de arbeidsmarktsituatie in West-Vlaanderen en werden de resultaten van eerder onderzoek rond aansluitingsproblemen en risicogroepen op de arbeidsmarkt nagegaan. In een tweede fase werd gekeken naar de personen achter de werkloosheidscijfers: wie zijn de mensen die behoren tot de moeilijk plaatsbare groepen, hoe beleven zij hun werkloosheidssituatie, welke problemen ondervinden zij bij het zoeken naar een job, ...? Via tien groeps gesprekken met werklozen, mensen met een handi-

cap, allochtonen, mensen tewerkgesteld als PWA of stadswacht, ... werd duidelijk dat achter elke mens een eigen verhaal, eigen problemen en eigen wensen schuilgaan en dat iedere werkzoekende een aanpak op maat nodig heeft. In een volgende fase werd een enquête verstuurd naar bijna 5 000 werkgevers in de secundaire, tertiaire en quataire sector in West-Vlaanderen. Hier was het de bedoeling om bij de werkgevers te achterhalen in welke mate personen uit moeilijk plaatsbare groepen op de arbeidsmarkt nog in aanmerking komen in het bedrijf. Er werd een respons gehaald van ongeveer 1 000 bedrijven. Hierop

volgde dan een kwalitatief onderzoek, waarbij een twintigtal interviews werd afgenomen bij personeelsverantwoordelijken in bedrijven, verantwoordelijken van sociale tewerkstellingsprogramma's en bemiddelende instanties. De bedoeling was om een aantal initiatieven rond moeilijk plaatsbare groepen te leren kennen en te achterhalen wat de succesfactoren en de voornaamste knelpunten zijn. Op basis van deze onderzoeksstappen werd een aantal besluiten en aanbevelingen naar het beleid toe geformuleerd.

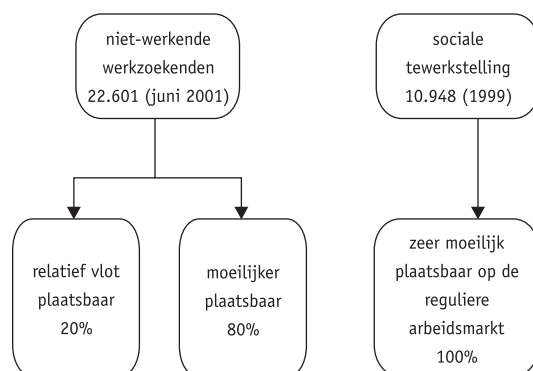
Moeilijk plaatsbare groepen op de West-Vlaamse arbeidsmarkt: reserven die niet mogen of kunnen meespelen

Figuur 1 toont dat van de huidige groep van niet-werkende werkzoekenden in West-Vlaanderen ongeveer 80% kan worden gerekend tot de moeilijk plaatsbare groepen. Het zijn groepen die een werkloosheidsgraad hebben die ruimschoots boven het gemiddelde ligt en die het moeilijk hebben om ergens aan de slag te kunnen. De overige 20% van de niet-werkende werkzoekenden is relatief vlot plaatsbaar, dit wil zeggen dat ze zonder veel inspanningen qua opleiding en begeleiding in staat zijn werk te vinden. Daarnaast bevinden zich 11 000 personen in de sociale tewerkstelling. Met sociale tewerkstelling bedoelen we een 'aanbod van tewerkstelling, eventueel gecombineerd met opleiding, dat minder plaatsbare groepen nieuwe kansen wil bieden op de arbeidsmarkt' (Lauwereys L. & Nicaise I., 1999). Tot de sociale tewerkstelling kunnen we rekenen de invoegbedrijven, de sociale werkplaatsen, de beschutte werkplaatsen, de arbeidszorgcentra, de PWA's, de TOK-projecten, brugprojecten, Smetbanen, sociale tewerkstelling door OCMW's in het kader van art. 60§7, de WEP-plannen en de doorstromingsprogramma's. Voor de mensen tewerkgesteld in deze initiatieven is het

zeer moeilijk om een plaats in te nemen in het normale arbeidscircuit.

In totaliteit worden dus ongeveer 29 000 personen in West-Vlaanderen gerekend tot de moeilijk plaatsbare groepen of kansengroepen. Het gaat hier echter om een grove benadering op basis van statistische informatie. Het al dan niet behoren tot een moeilijk plaatsbare groep is niet enkel afhankelijk van objectieve kenmerken als leeftijd, werk-

Figuur 1. Plaatsbare en moeilijk plaatsbare groepen op de West-Vlaamse arbeidsmarkt.

Tabel 1.

Aandeel van de organisaties waar bepaalde groepen in aanmerking komen en/of aangeworven worden voor laaggeschoolde jobs (2000).

Groep	Komen in aanmerking en werden aangeworven in de laatste vijf jaar	Komen in aanmerking maar werden niet aangeworven in de laatste vijf jaar	Komen niet in aanmerking	Totaal	Aantal respondenten
Laaggeschoolden	71,3	20,8	7,9	100,0	629
Hoger geschoolden	54,0	30,3	15,7	100,0	560
Langdurig werklozen	40,0	43,4	16,6	100,0	557
Werklozen van ouder dan 40 jaar	38,4	43,9	17,7	100,0	560
Bestaansminimumtrekkers	20,8	63,2	16,0	100,0	525
Alloctonen	17,8	48,1	34,1	100,0	533
Herintredende vrouwen	19,7	47,8	32,5	100,0	531
Mensen met een handicap	11,9	34,8	53,3	100,0	536
Jongeren uit het deeltijds beroepssecundair onderwijs	23,3	53,5	23,2	100,0	532

loosheidsduur en scholing (kenmerken die terug te vinden zijn in de statistieken), maar wordt ook in belangrijke mate bepaald door subjectieve kenmerken zoals sociale en communicatieve vaardigheden, motivatie, gezondheids- en gezinstoestand, ...

Tabel 1 illustreert dat bepaalde groepen het heel moeilijk hebben om te worden ingeschakeld in de arbeidsmarkt. Van de werkgevers die we in het kader van deze studie schriftelijk hebben bevestigd, zegt meer dan de helft dat mensen met een handicap niet in aanmerking komen voor een laaggeschoolde job. Ook tegenover het aanwerven van allochtonen en herintredende vrouwen zijn relatief veel werkgevers terughoudend.

Waarom blijven ze 'reserve'?

Uit de verschillende onderzoeksfases werden de belangrijkste problemen die zich stellen bij het integreren van moeilijk plaatsbare groepen op de arbeidsmarkt nagegaan. Ze zijn onder te verdelen in problemen aan de vraagzijde, problemen aan de aanbodzijde, problemen aan bemiddelingszijde en andere, structurele problemen.

We moeten hierbij opmerken dat bepaalde problemen aan één zijde gedeeltelijk of voor een groot stuk te verklaren zijn door problemen aan een andere zijde.

Problemen aan de vraagzijde

Werkgevers stellen momenteel *boge eisen*. Dit is deels te verklaren door de technologische vooruitgang. Toch stellen we ook vast dat die eisen soms te hoog liggen en dat vaak meer kwalificaties worden gevraagd dan noodzakelijk. Sommige werkgevers hebben ook *vooroordelen* ten overstaan van bepaalde categorieën werkzoekenden (zoals allochtonen, oudere werklozen, ...), waardoor deze mensen weinig kansen krijgen om te tonen wat ze effectief kunnen.

Uit tabel 2 blijkt dat bepaalde groepen slechts in een beperkt aantal bedrijven en organisaties in West-Vlaanderen worden tewerkgesteld: mensen met een handicap en allochtonen worden slechts in 15% van de organisaties tewerkgesteld, bestaansminimumtrekkers en jongeren uit het deeltijds beroepssecundair onderwijs slechts in 20% van de organisaties. Ook herintredende vrouwen, laaggeschoolde, langdurig werklozen en werklozen van ouder dan 40 jaar krijgen relatief weinig kansen. Een derde probleem aan de vraagzijde is de *verdringing* van laaggeschoolden door hoger geschoolden voor laaggeschoolde functies (zie ook tabel 1: 54% van de ondervraagde werkgevers heeft hoger geschoolden aangeworven voor laaggeschoolde jobs¹). Een belangrijk knelpunt is ook dat de diverse tewerkstellingsmaatregelen voor risicogroepen niet zijn gekend bij de werkgevers en indien zij zijn gekend, worden zij veel te weinig gebruikt. Dit is deels te verklaren door de zeer ondoorzichtige structuur van al deze maatregelen en

Tabel 2.

Aandeel van de organisaties waar bepaalde groepen worden tewerkgesteld (2000).

Groep	Worden tewerkgesteld	Worden niet tewerkgesteld	Totaal	Aantal respondenten
Laaggeschoolde, langdurig werklozen	36,7	63,3	100,0	906
Werklozen, ouder dan 40 jaar	39,8	60,2	100,0	892
Bestaansminimumtrekkers	20,4	79,6	100,0	876
Allochtonen	14,9	85,1	100,0	876
Herintredende vrouwen	24,3	75,7	100,0	875
Mensen met een handicap	15,0	85,0	100,0	880
Jongeren uit het deeltijds beroepssecundair onderwijs	20,2	79,8	100,0	877

subsidies en door de zware administratieve procedures die eraan zijn verbonden. Ten laatste kunnen we ook opmerken dat de arbeidssituatie vaak niet is aangepast aan de situatie van de werkzoekende.

Problemen aan de aanbodzijde

Uit het onderzoek is gebleken dat veel werkgevers van mening zijn dat de werkzoekenden die er nu nog zijn vaak niet zijn gemotiveerd of gebrekkige arbeidsattitudes hebben. Sommigen zouden ook niet flexibel en niet mobiel zijn. Allochtonen hebben vaak onvoldoende kennis van het Nederlands. Andere problemen aan de aanbodzijde zijn een gebrekkige kwalificatie (te laag opleidingsniveau, geen relevante ervaring) en onvoldoende kennis van de zoekkanalen en van de maatregelen waarvoor ze in aanmerking komen. Daarnaast zijn er ook werkzoekenden die worden geconfronteerd met een handicap, die gezondheidsproblemen vertonen of die persoonlijke problemen kennen (bijvoorbeeld verslaving).

Problemen aan bemiddelingszijde

Werkzoekenden klagen vaak over een onpersoonlijke aanpak van de begeleiders. Daarnaast, en samenhangend met het vorige, ervaren werkzoekenden soms een hoge drempel om een bemiddelingskantoor binnen te stappen, enerzijds wegens de administratieve benadering en onvriendelijke aanpak en anderzijds omdat het voor een werkzoekende niet steeds duidelijk is hoe hij het best zoekt naar een job en waar hij terecht kan voor welke informatie. Een derde probleem is dat het opleidingsaanbod niet altijd voldoende is. Er bestaan bijvoorbeeld lange wachtlijsten voor een opleiding Nederlands voor allochtonen.

Andere, structurele problemen

Tot de belangrijkste andere problemen behoren de werkloosheidsvallen. Ze spelen vooral bij deeltijd-

se jobs of bij het aannemen van voltijdse jobs door eenoudergezinnen of gezinshoofden. Deze werkloosheidsvallen moeten absoluut worden weggevoerd want ze houden de werkzoekenden bij wijze van spreken gevangen in hun werkloosheid. Verder blijkt er een tekort aan betaalbare en flexibele kinderopvangvoorzieningen. Daarnaast zijn de subsidiemogelijkheden en -voorwaarden bij aanwerving van personen uit risicogroepen heel ondoorzichtig en onvoldoende op elkaar afgestemd. Werkgevers klagen ook steeds over de hoge loonkosten bij aanwerving van laaggeschoolden. Tenslotte wordt een gebrek aan samenwerking en efficiënt overleg ervaren.

Besluit

West-Vlaanderen telt een relatief grote groep moeilijk plaatsbare groepen. De oorzaken voor het bestaan ervan zijn talrijk, complex en verweven. Het opnieuw en duurzaam integreren van personen uit moeilijk plaatsbare groepen op de arbeidsmarkt vereist een geïntegreerde aanpak van al deze problemen en dit op verschillende beleidsniveaus.²

Tanja Termote
West-Vlaams Economisch Studie bureau

Noten

1. Een laaggeschoolde job werd in de enquête gedefinieerd als een job waarvoor hoogstens een dag opleiding nodig is en waarvoor het personeelslid geen hoger diploma nodig heeft dan lager secundair onderwijs.
2. Mogelijke actierichtingen werden gedetailleerd uitgewerkt in het eindrapport.

Referenties

Lauwereys L. & Nicaise I. (1999), *De sociale tewerkstelling in België, een morfologie*, Hoger Instituut voor de Arbeid, Leuven.